

обґрунтованість змін та чергування різних засобів музичної виразності: мелодичної побудови, гармонічної насиченості, ритмічної фігурації тощо.

Отже, глибина музичного задуму, майстерно втіленого в досконалі музичні форми, робить кожну мініатюру фортепіанного циклу М. Степаненка змістовною, красивою, цікавою і улюбленою п'єсою серед музикантів шкільного і юнацького віку.

*О.А.Белікова,
викладач,
Криворізький ДПУ*

ЦІННІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Автор статті висвітлює сучасний науковий підхід (ціннісний) до професійної підготовки майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: музична педагогіка, ціннісний підхід, професійна підготовка вчителя музики.

Автор статьи раскрывает современный научный подход (аксиологический) в профессиональной подготовке будущего учителя музыки.

Ключевые слова: музыкальная педагогика, ценностный подход, профессиональная подготовка учителя музыки.

The author of an article reveal scientific approach () in the future musician-teacher's vocational training.

Keywords: musical pedagogics, valuable approach, musician-teacher's vocational training

Актуальність проблеми. Всі сфери суспільного життя сьогодення – соціально-економічна, культурна, духовна – характеризуються прагненням до процесів оновлення. Його основними ознаками є розкриття особистості, набуття нею плюрального способу життєдіяльності, прагнення до збагачення і вдосконалення свого духовно-творчого досвіду. Саме тому сучасна педагогіка вищої школи зосереджує свою увагу на особистісно-професійному становленні майбутнього фахівця, і в першу чергу на таких його якостях, як висока етична й естетична культура, широка професійна ерудиція, готовність до творчої реалізації, сформована система цінностей і переконань.

Переосмислення проблеми цінностей та переконань, що відбувається впродовж усього ХХ сторіччя, простежується в цілому ряді педагогічних (Б.Гершунській, В.Сластьонін, Г.Чижакова, Е.Шиянов та ін.), музикознавчих і музично-педагогічних робіт

(Е.Абдулін, О.Апраксіна, Л.Арчажникова, Д.Кабалевський, Г.Нейгауз, Е.Ніколаєва, Ю.Хлопов, В.Холопова, Б.Целковніков, Б.Яворський та ін.). Проте, аксіологія музично-педагогічної освіти як теорія орієнтації особистості в світі музично-педагогічних цінностей залишається сферою до сьогодні не розробленою, що створює значні перешкоди у розв'язанні завдань ціннісного виховання в процесі професійної підготовки фахівців.

Аналіз останніх публікацій свідчить про те, що задача формування цінностей і переконань майбутнього вчителя музики в період його вузівської підготовки особливо хвилює представників теорії й методики музично-педагогічної науки і практики, і розкривається в роботах Г.Щербакової, Б.Целковнікова, Ю.Ростовської, С.Рибіна та інших дослідників. Проте в сучасному теоретичному фундаменті музичної освіти існує розрив між об'єктом (з його «об'єктивними законами - теорією музики та її викладання) і суб'єктом культури й освіти – людиною, в свідомості та рефлексії якої тільки і можуть бути присутніми так звані «об'єктивні» закони [1]. Саме тому, музично-педагогічна освіта потребує концептуально нових підходів. Отже, метою цієї статті є розкриття актуальності ціннісного підходу як одного з новітніх та доцільних для музично-педагогічної освіти.

Основна частина. Сучасні наукові дослідження (М.Арановській, В.Холопова, Л.Казанцева та ін.) ставлять проблему змісту, якості, цінності музики та музичного простору, провідником якого є майбутній учитель музики. У наслідок, особливої ваги набувають аксіологічні характеристики професійної підготовки майбутніх учителів музики, які багато в чому визначаються соціокультурними умовами розвитку суспільства, тими ціннісними орієнтирами, що визнаються пріоритетними та складають основу педагогічного світогляду. Добре відомо, що від того, які ідеали, цінності та переконання будуть сформовані у самого педагога, буде залежати, які ціннісні орієнтири та переконання будуть домінувати в його свідомості, а значить згодом і в суспільній свідомості. Виняткове місце у розв'язанні цієї проблеми займає музика, оскільки вона, як вид мистецтва, не лише розкриває для людини всю гамму загальнолюдських цінностей, але й допомагає вибудовувати власну систему цінностей, про що свідчать дослідження О.Олексюк, М.Ткач,

В. Смікал, Г. Падалки, О. Рудницької, С. Ніколаєва, І. Арановської, Г. Щербакової іт.

Основний зміст аксіологічної підготовки майбутнього вчителя музики, на думку Г. Щербакової [2], складає професійне і духовне становлення особистості, яка осмислює та формує систему цінностей у музично-педагогічному процесі. Музично-педагогічна освіта розглядається як сфера суб'єктно-об'єктних і міжсуб'єктних відносин, де музика, вчитель і учні об'єднані в єдиному творчому процесі сходження до музично-педагогічних цінностей.

Система музично-педагогічних цінностей, за Г. Щербаковою [там же], це: 1) сприйняття музики як світу музичних цінностей і постійної потреби осягнення цього світу, що визначає творчу спрямованість музично-педагогічної діяльності; 2) потреба спілкування з учнями як спосіб усвідомлення професійної діяльності музиканта-педагога, як покликання, як спосіб життя, що найповніше задовольняє духовні потреби; 3) наявність постійного творчого обміну, який взаємо збагачує всіх учасників музичного процесу; 4) здатність до постійного саморозвитку, максимальної самореалізації, залучення до світової культури; 5) підвищення соціального статусу музично-педагогічної професії; 6) набуття можливості сприяти вдосконаленню соціокультурної реальності за допомогою музично-педагогічної освіти.

У науковій літературі професійна діяльність розглядається як професія, тобто як рід трудової активності людини, що володіє комплексом спеціальних теоретичних знань і практичних навичок, набутих у результаті спеціальної підготовки, досвіду. Під професійною педагогічною діяльністю розуміють особливий вид суспільно корисної діяльності людей, яка свідомо спрямована на підготовку молодого покоління до життя в нових економічних та соціокультурних умовах [3].

Професійну підготовку визначають як «сукупність спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей, практичного досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії, а також як процес відповідних знань» [4]. Професійна підготовка фахівця здійснюється за типовими програмами, єдиними навчальними планами, у відповідності до Державних стандартів освіти.

Як відомо, професійна діяльність учителя музики містить музичну діяльність, що виступає у різних проявах і неможлива без

вихідного емоційно-образного оформлення. Тут ціннісний підхід спрямовує подальше заглиблення, занурення особистості в новий музичний зміст, тобто сам процес пристрасного судження про музику.

Як правило, музичний простір постає перед майбутнім фахівцем з позиції погляду на музичний твір. Одне з найлаконічніших визначень музичного твору належить Ю.Кочневу: «Музичний твір є певна єдність авторського тексту і прагнучої до нескінченності суми виконавських інтерпретацій та слухацького сприйняття» [5]. Саме можливість поліваріантного трактування музичного твору робить його цінністю, надаючи характер універсальності.

Проте, музика – це мова, на якій говорять з нами композитори, виконавці. Музика одночасно залежить і не залежить від часу. Вона розгортається в часі, складається з тривалостей різної величини. Та час не владний над витворами музичного мистецтва, які ми розуміємо як вищу форму втілення духовних цінностей. Існує і таке специфічне поняття, як «художній час», коли подія може відбутися за два куплети і т.п. О.Прітикина спеціально дослідила проблему часу в музикознавстві та відзначила, що це «...одна з найдискусійніших проблем сучасного музикознавства». Пояснюється це особливостями самої музики: 1) музика не тільки розгортається в часі, не тільки володіє власною організацією, але і створює образ Часу, близький по масштабу до філософського розуміння; 2) акустичний характер сприйняття музики робить гранично значимими її тимчасові параметри, оскільки саме слух сприймає час особливо диференційований; 3) музичний час – ключ онтології часу життєвого досвіду [6].

Виятковість музичної мови полягає у тому, що ми маємо справу не з вербальною, понятійною формою вислову, а з абстрактною, універсальною, що базується на емоційній основі. Художньо-образна сфера музичного твору, відповідно ціннісному підходу, передбачає духовну взаємодію, що є процесом збагнення через переживання, але не в значенні хвилювання, а в значенні “пережити” – в со-бутті, пропустивши через себе. Результатом такої духовної роботи особистості є трансформації її власних якостей шляхом усвідомлення та осмислення вічних цінностей, що несе в собі музика, музичних образів тощо. Це можливо тільки за умови виявлення «особистісного змісту», тобто – ціннісного, значущого. Одним з механізмів такої реалізації є емоційна константа музики, що базується на наслідувальній міместичній основі [7]. Вона дозволяє

особистості відтворити образи, створені композитором, актуалізуючи їх відносно себе самої, фіксуючи в свідомості вчителя музики духовні цінності, що віднаходяться під час опрацювання твору.

Під час професійної підготовки вчитель музики виступає як суб'єкт художнього-творчого процесу. Він відображає свій духовний світ, включає в свої переживання і бачення світу слухача. Саме він міняє емоційний настрій останнього у вектор своїх орієнтацій. Ця позиція надзвичайно важлива, оскільки ефект «емоційного дублювання», що стає діяльністю, є моментом вибудовування звичок, і навіть рис характеру. Через це, доцільно вказати, що в соціумі емоції накопичуються в особливому банку даних і закріплюються в специфічних людських формах пізнання світу, спеціальних емоційних феноменах, до яких відносяться різні види мистецтва і, особливо, музика. Емоції, пов'язані з нею, вбудовуються в соціальне життя, і, відповідно, в нормативну площину всієї культури. Тому музика регулює емоційні явища, емоційні комунікації та їх якості, що в цілому дозволяє розкривати весь спектр емоційних проявів суспільства – емоційність контактів, комунікацій, емоційний резонанс, що виховує емоційну культуру, що створює традиції як школу емоцій [там же].

Музика завжди виступає як константа культури, що формує та відточує емоції. Визначення цієї позиції традиційно пов'язується із сприйняттям краси. А краса завжди приваблива і гранично емоційна. Вона викликає по відношенню до себе піднесені емоції і, внаслідок чого, володіє величезною силою впливу. Внаслідок цього, емоційні позиції краси, одягнені в музику, виконують найважливішу соціальну функцію включення особистості у виховні процеси [там же]. Тому музика, як найкомунікативніше з мистецтв, емоційно-просторово об'єднує людей, на основі її ціннісного усвідомлення, формує множинні моделі їх схожої свідомості і поведінки. В результаті цього вона стає носієм реалізації і проведення в життя різного роду змістовних основ суспільства.

Водночас, відома залежність художньої якості звучання музичних творів від виконавця. Отже, домінуюча роль виконавства у реальному бутті і комунікації музики, з іншого боку, вплив безпосередньої роботи над музичним матеріалом, процесів пізнання інтелектуальних, технологічних і творчих засад відтворення художніх образів на формування всебічно розвинутого музиканта, з другого боку, зумовили пріоритетне значення цілеспрямованої підготовки

студентів до виконавської діяльності [8], а точніше сказати, спрямували до набуття виконавської майстерності, свободи володіння інструментом, можливості реального живого показу, володіння звуком, інтонування, здатності віднаходити оригінальні трактовки твору, тощо.

У контексті ціннісного підходу під час професійної підготовки вчителя музики відбувається ціннісне розуміння музичного виконавства, що уможливило єднання суб'єкта, який пізнає, і об'єкта, який пізнається. Чому саме ціннісне розуміння? Тому що розуміння «лежить в основі добра. Міра цінності і сама цінність – в розумінні, глибині усвідомлення» [9]. А з точки зору герменевтики розуміння розглядається як процедура осмислення, тобто виявлення і реконструкції смислу і смислоутворення, що встановлює певну заданість для системи координат, орієнтирів і цінностей процесу навчання (там же). Саме завдяки таким функціональним можливостям розуміння набирає статусу ціннісного процесу.

Отже, ціннісний підхід забезпечує можливості постійного духовного вдосконалення фахівця під час професійної підготовки. Даний підхід акцентує увагу на значущості конкретного явища (знання, твору, ідеї тощо) для особистості, дозволяє осмислити та усвідомити всі явища музики та музичної педагогіки на основі поняття «цінність», що дає змогу трансформувати духовні якості вчителя музики, на основі глибинної духовної внутрішньої роботи над собою.

Саме тому ціннісний підхід до професійної підготовки майбутніх вчителів музики виявляється одним з найактуальніших для сучасної педагогіки вищої школи, зокрема сфери музичної освіти, оскільки результатом його є не інформаційні, а трансформаційні зміни духовних основ особистості майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Аксиосфера музыкально педагогика. – Москва – Стерлитамак, 2002. – 128с. – С. 78.
2. Щербакова А.И. Теория ценности в музыкально-педагогическом образовании / Актуальные проблемы музыкально-педагогического образования: традиции, перспективы, поиски: Межвузовский сборник научных трудов. – Вып. 3. – Саранск: Мор.ГПИ им. М. Е. Евсевьева, 2003. – С.56-66.
3. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна діяльність: сутність та сучасні підходи // Професійна підготовка педагогічних

- працівників: Науково-методичний збірник / За ред. докт. пед. наук О.А.Дубасенюк та докт. пед. наук Л.П.Пуховської. – Київ-Житомир: Житомир. держ. пед. ун-тет, 2000. – 270 с.
4. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т./Под ред. С.Я.Батышева. – М.: АПО, 1998. – Т.2. – 440с.
 5. Кочнев Ю. Музыкальное произведение и интерпретация / Ю.Кочнев// Советская музыка, 1969. – № 12. – С. 58.
 6. Притыкина О. О методических принципах анализа времени в современной западной музыкальной эстетике// Кризис буржуазной культуры и музыка. – Вып.5 – Л., 1983. – С.192 – 202.
 7. Саранин В.П. Музыка как смыслообразующая константа жизнедеятельности человека: Автореф. дис.... канд. фил. наук: 24.00.01. – Тамбов, 2003. – 21с.
 8. Ільченко О. Методологічні проблеми професійної музичної освіти [підручник] / О.Ільченко, Я.Сверлюк. – Рівне: Перспектива, 2004. – 200с.
 9. Сулима И.И. Философская герменевтика и образование / И.И.Сулима. – Педагогіка. – 1989. – № 1. – С. 36–43. – С. 38.

*А.В.Бондаренко,
викладач,
Криворізький ДПУ*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглядається проблема формування навичок хорового диригування в професійній підготовці майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: хоріві навички, технічні навички хорового диригування, майбутній вчитель музики, методи формування технічних навичок хорового диригування.

В статье рассматривается проблема формирования навыков хорового дирижирования в профессиональной подготовке будущего учителя музыки.

Ключевые слова: хоровые навыки, технические навыки хорового дирижирования, будущий учитель музыки, методы формирования технических навыков хорового дирижирования.

In article the problem of formation of skills of choral conducting in vocational training the future teacher of music is examined.